

EN FLAMES

**La defensa (encesesa)
del Green New Deal**

NAOMI KLEIN

Autora de No Logo i La doctrina del xoc

Empúries

Naomi Klein

En flames

La defensa (encesa)
d'un Green New Deal

Traducció de Jordi Boixadós

Editorial Empúries
Barcelona

Títol original: *On fire*
Copyright © Naomi Klein, 2019
Publicat d'acord amb Roam Agency i International Editors's Co.
naomiklein.org

Primera edició: febrer del 2021

© de la traducció: Jordi Boixadós, 2020

© d'aquesta edició: Edicions 62, s. a.,
Editorial Empúries
info@grup62.com
www.editorialempuries.cat

Amb el suport del Departament de Cultura

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Fotocomposició: Realització Planeta

DIPÒSIT LEGAL: B. I.185-2021

ISBN: 978-84-17879-65-5

El paper utilitzat per a la impressió d'aquest llibre té la qualificació de paper ecològic i procedeix de boscos gestionats de manera sostenible.

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47). Tots els drets reservats.

ÍNDIX

Introducció. «Som el foc sense control»	13
Un forat al món	69
Capitalisme vs. clima	87
Geoenginyeria: sondejar el terreny	123
Quan la ciència diu que la revolució política és l'única esperança.	129
L'hora climàtica vs. el present constant.	139
No intentis salvar el món tu sol	149
Un Vaticà radical?	157
Que s'ofeguin: la violència de l'alterització en un món que s'escalfa.	169
Els anys del Salt: posar un punt final al relat de la infinitud	191
Una opinió en calent sobre un món que s'escalfa	215
Temporada de fum.	233
Els reptes del nostre moment històric	263
El capitalisme, i no la «naturalesa humana», va matar l'impuls contra el canvi climàtic	273
La catàstrofe de Puerto Rico no té res de natural	285
Els moviments aixecaran, o ensorraran, el Green New Deal.	291
L'art del Green New Deal	307
Epíleg. Un resum de les idees en defensa d'un Green New Deal	317

<i>Agraïments</i>	331
<i>Bibliografia</i>	335
<i>Índex analític</i>	337

UN FORAT AL MÓN

El forat al fons del mar és més que un accident d'enginyeria o una màquina espatllada. És una ferida violenta en l'organisme viu que és la Terra.

El 20 d'abril del 2010, la plataforma petroliera marina Deepwater Horizon, de la BP, va esclatar al golf de Mèxic mentre feia la perforació més profunda que s'havia intentat mai. Onze membres de l'equip van morir en la terrible explosió i el pou es va trencar, cosa que va provocar un vessament incontrolable de petroli al fons del mar. Després de molts intents fallits, el 15 de juliol es va poder tancar finalment el pou, però va deixar 4 milions de barrils (640 milions de litres) de petroli, el vessament més gran de la història dels Estats Units, a l'aigua.

JUNY DEL 2010

Havien donat instruccions a totes les persones aplegades a l'ajuntament perquè es comportessin amb educació amb els representants de la BP i del govern federal. Aquelles persones selectes havien robat temps a les seves agendes tan atrafegades per acudir a un institut de secundària un dimarts a la nit, a

Plaquemines Parish, Louisiana, una de les moltes comunitats costaneres on el verí marró s'estava escolant cap a l'interior dels aiguamolls, part del que s'ha acabat descrivint com el desastre mediambiental més gran de la història dels Estats Units.

«Parlin amb els altres de la manera que voldrien que els parlessin a vostès», va demanar per última vegada la persona que presidia la reunió abans d'obrir el torn de preguntes.

Durant una estona, la gentada, que principalment formaven famílies de pescadors, va mostrar una contenció notable. Van escoltar pacientment com Larry Thomas, l'afable representant de relacions públiques de la BP, els explicava que estava decidit a «millorar» el procés de les reclamacions per la pèrdua d'ingressos, i tot seguit va passar els detalls al subcontractista, que era força menys agradable. Després van escoltar el representant de l'Agència de Protecció Mediambiental, que els va explicar que, al contrari del que havien sentit a dir sobre la falta de proves i la prohibició del producte a la Gran Bretanya, el dispersant químic amb què s'havia ruixat, en enormes quantitats, el petroli era perfectament segur.

La paciència, però, es va esgotar la tercera vegada que Ed Stanton, un capità de la guàrdia costanera, va pujar a l'estrada per assegurar a tothom que «la guàrdia costanera té la intenció de garantir que la BP ho neteja tot».

«Que quedi per escrit!», va cridar algú. En aquell moment, l'aire condicionat s'havia apagat i les neveres de Budweiser començaven a buidar-se. Un pescador de gambes de nom Matt O'Brien es va atansar al micròfon. «No volem tornar a sentir-ho, això», va declarar, amb les mans als malucs. Les garanties que els oferien ja no tenien cap importància, va explicar, perquè «no us creiem, nois!». I amb això, es va alçar una cridòria tan gran com si els Oilers (els «petroliers», el desafortunat nom de l'equip de futbol americà de l'institut) haguessin fet un *touchdown*.

Va ser un moment de catarsi, o potser d'alguna cosa més. Feia setmanes que els habitants de la zona es trobaven al da-

vant d'un dic fet d'arengues i promeses d'allò més extravagants provinents de Washington, Houston i Londres. Cada cop que engegaven la tele, hi apareixia el cap de la BP, Tony Hayward, donant amb tota solemnitat la seva paraula que «ho solucionarem». O, si no, era el president Barack Obama qui expressava la seva absoluta confiança que el govern «deixarà la costa del golf en més bones condicions del que estava abans», que s'estava «assegurant que torni a ser fins i tot més forta que abans d'aquesta crisi».

Tot sonava molt bé. Per a la gent de qui el sosteniment depenia del contacte íntim amb la delicada química dels aiguamolls, també sonava completament ridícul, i alhora dolorós. Quan el petroli cobrí la base de l'herba dels aiguamolls, cosa que ja havia fet a pocs quilòmetres de distància, cap màquina miraculosa ni cap potinga química no el podria treure. Pots retirar petroli de la superfície en aigües obertes, i pots passar el rascle per treure'l d'una platja de sorra, però un aiguamoll empastifat de petroli es queda allà i es mor lentament. Les larves d'un nombre incomptable d'espècies que hi fresen (gambes, crancs, ostres i peixos de tota mena) queden enverinades.

Ja estava passant. Aquell dia, abans de la reunió, vaig visitar els aiguamolls propers dalt d'una barca d'aigües somes. Els peixos saltaven a l'aigua envoltats de material de contenció blanc, les espesses tires de cotó i gasa que la BP utilitzava per absorbir el petroli. Semblava que el cercle de material empastifat s'estrenyés al voltant dels peixos com una soga. A prop, una merla d'ales vermelles s'havia posat a sobre d'una fulla de dos metres i mig d'alt d'herba d'aiguamoll contaminada de petroli. La mort s'enfilava per la tija; el menut ocell hauria pogut ser al capdamunt d'un cartutx de dinamita amb la metxa encesa.

I després hi ha l'herba mateixa, el canyís, que és com s'anomenen les fulles altes i afilades. Si el petroli es filtra prou als aiguamolls, no matarà només la planta que sobresurt de

terra, sinó també les arrels, que són les que aguanten els aiguamolls i eviten que la terra verda i brillant s'enfonsi dins del delta del Mississipí i el golf de Mèxic. De manera que llocs com Plaquemines Parish s'enfronten no només a la pèrdua de la pesca sinó també a la d'una gran part de la barrera física que aplaca la intensitat de tempestes ferotges com l'huracà Katrina, i això voldria dir perdre-ho tot.

Quant de temps trigaria un ecosistema tan malmès com aquest a «recuperar-se i tornar a estar sencer», com el secretari d'Interior del president Obama es va comprometre a fer realitat? No és gens clar que una cosa com aquesta es pugui aconseguir, ni tan sols remotament, almenys no en un període de temps que puguem assimilar amb facilitat. La pesca encara no s'ha recuperat del tot a Alaska després del vessament de l'*Exxon Valdez*, el 1989, i algunes espècies de peixos no hi han tornat. Els científics del govern calculen ara que podria estar arribant a la costa del Golf l'equivalent d'un *Valdez* sencer cada quatre dies. Un pronòstic encara pitjor ens el dona el vessament de la guerra del Golf del 1991, quan una quantitat estimada en onze milions de barrils de petroli es va vessar al golf Pèrsic, el vessament més gran de la història. El petroli va penetrar als aiguamolls i s'hi va quedar, i cada cop penetrava més al fons gràcies als forats excavats pels crancs. La comparació no és perfecta, perquè allà es va fer molt poca neteja, però segons un estudi dut a terme al cap de dotze anys, prop del 90 % dels aiguamolls fangosos de sal i dels manglars que en van rebre l'impacte encara estaven profundament afectats.

Això ho sabem. Lluny de tornar a estar «sencer», el Golf, més que probablement, deu haver disminuït. Les seves riques aigües i els seus cels atapeïts d'ocells tindran menys vida que la que tenen ara. L'espai físic que moltes comunitats ocupen actualment en el mapa també s'encongirà, a causa de l'erosió. I la llegendària cultura costanera encara minvarà i s'anirà apagant més. Les famílies de pescadors al llarg de la costa no només recullen aliments, al cap i a la fi. Mantenen viva una

xarxa complexa que inclou tradicions familiars, cuina, música, art i llengües en perill que s'assembla molt a les arrels de l'herba que sostenen la terra dels aiguamolls. Sense la pesca, aquestes cultures úniques perden el sistema que les arrela, el sòl mateix on reposen. (Per la seva banda, la BP coneix molt bé els límits de la recuperació. El pla anomenat Gulf of Mexico Regional Oil Spill Response Plan de la companyia dona instruccions específiques als seus representants de no «prometre que la propietat, l'ecologia, ni cap altra cosa tornarà a la normalitat», que és la raó per la qual els seus representants sempre fan servir temes col·loquials com ara «arreglar-ho».)

Si el Katrina va deixar al descobert la realitat del racisme als Estats Units, el desastre de la BP va posar de manifest una cosa més amagada: el poc control que tenim, fins i tot els més destres en enginyeria, sobre les impressionants i intricadament interconnectades forces de la natura en les quals interferim amb tanta frivolitat. La BP va trigar setmanes a tancar el forat que havia fet al fons marí. Els nostres líders polítics no poden donar ordres a les espècies de peixos perquè sobrevisquin, ni als dofins perquè no es morin a dotzenes. Cap quantitat de diners en indemnitzacions pot recuperar una cultura que ha perdut les arrels. I mentre els nostres polítics i dirigents d'empreses encara han d'assimilar aquestes veritats allisonadores, les persones que han vist contaminats l'aire, l'aigua i la font que els sostenen perden ràpidament les il·lusions.

«Tot es mor», diu una dona cap al final de la reunió. «Com poden dir honestament que el nostre golf és resistent i que tornarà a ser el que era? Perquè ningú de vostès no té ni idea de què passarà amb el nostre golf. Seuen allà dalt fent cara de pal i actuen com si ho sabessin, però no ho saben».

Aquesta crisi de la costa del golf de Mèxic va de moltes coses: de corrupció, de desregulació, d'addició als combustibles fòssils. Ara bé, en el fons, va d'això: de la nostra pretensió, terriblement perillosa, que tenim un coneixement complet i un control de la natura tal que la podem manipular i remode-

lar amb un risc mínim per als sistemes naturals que ens proporcionen el sosteniment. En canvi, tal com el desastre de la BP revela, la natura sempre és més imprevisible del que els models matemàtics i geològics més sofisticats poden imaginar. En la seva compareixença al Congrés, Hayard, de la BP, va dir: «Hem portat allà les millors ments i el coneixement més complet per gestionar la crisi», i va afegir: «amb l'única excepció potser del programa espacial de la dècada del 1960, és difícil imaginar un equip més gran i tècnicament més capacitat, tots junts en un mateix lloc, en temps de pau». I tot i així, davant del que el geòleg Jill Schneiderman ha descrit com «el pou de Pandora», són com els homes davant de la multitud enrabiada a la reunió de l'ajuntament: fan veure que en saben, però no en saben.

LA MISSIÓ CORPORATIVA DE LA BP

Al llarg de la història de la Humanitat, la noció que la natura és una màquina que podem remodelar a voluntat és un concepte relativament freqüent. Al seu llibre revolucionari del 1980 *The Death of Nature*, la historiadora mediambiental Carolyn Merchant recordava als lectors que fins al segle XVII la Terra era vista com un cos viu, que habitualment es representava en forma d'una mare. Els europeus, igual que els pobles indígenes d'arreu del món, creien que el planeta era un organisme viu, ple de fertilitat, però que també tenia un temperament iracund. És per això que hi havia molts tabús contra accions que volguessin deformar o profanar «la mare», inclosa la mineria.

La metàfora va canviar amb el descobriment d'alguns (però no tots, de cap manera) misteris de la natura durant la revolució científica del segle XVII. Amb la natura ara concebuda com una màquina, despullada de misteri o de divinitat, els seus components es podien extreure, emmagatzemar i remo-

delar amb impunitat. La natura de vegades continuava apareixent com una dona, però una dona fàcil de dominar i de sotmetre. Sir Francis Bacon va sintetitzar aquesta nova ètica quan el 1623 va escriure a *De dignitate et augmentis scientiarum* que la natura s'havia de «posar sota control, modelar i construir com si fos una obra d'art feta per la mà de l'home».

Aquestes paraules podrien ser perfectament la frase que definís la missió corporativa de la BP. Dins de l'àrea agosarada d'allò que anomenaven «la frontera energètica», la companyia es va internar en el procés de síntesi de microbis productors de metà, i va anunciar que «una nova era d'investigació» seria la geoenjinyeria. I, per descomptat, va presumir que a les seves instal·lacions de prospecció Tiber al golf de Mèxic ara hi tenien «el pou més profund que mai ha perforat la indústria del petroli i el gas», tan fondo sota el mar com els avions de reacció volen pel cel.

Concebre i preparar-se per al que passaria si aquests experiments destinats a alterar els fonaments de la vida i de la geologia anaven malament va ocupar un espai ben petit en la imaginació corporativa. Tal com hem descobert tots després que la plataforma Deepwater Horizon esclatés, l'empresa no tenia cap sistema situat allà per respondre de manera efectiva a aquella eventualitat. A l'hora d'explicar per què ni tan sols no tenien a la costa la cúpula de contenció, que al final no va servir per a res, esperant per si calia activar-la, el portaveu de la BP, Steve Rinehart, va dir: «No crec que ningú preveïés les circumstàncies a les quals ens enfrontem ara». És veu que una falla del bloc d'obturació «semblava inconcebible», o sigui que, per què havien de tenir res a punt per si de cas?

Aquest rebuig a preveure un error venia directament de l'alta direcció. Fa un any, el director general Hayward va dir a un grup d'estudiants universitaris de Stanford que té al despatx una placa que diu: *SI SABESSIS QUE NO POTS FALLAR, QUÈ INTENTARIES?* Lluny de ser un eslògan inspirador benigne, en realitat és una descripció ben acurada de com la BP i els seus com-

petidors es comportaven en el món real. En audiències recents al Capitoli, el congressista per Massachusetts Ed Markey va bombardejar a preguntes els representants de l'alta direcció de les companyies de petroli i gas sobre les maneres tan reveladores que tenen de destinar els recursos. En tres anys, havien gastat «39.000 milions de dòlars en exploracions per trobar més petroli i més gas. En canvi, la inversió mitjana en recerca i desenvolupament en el terreny de la seguretat, la prevenció d'accidents i la resposta en cas de vessaments, era la xifra insignificant de 20 milions de dòlars l'any».

Aquestes prioritats són molt significatives a l'hora d'explicar per què el pla inicial d'exploracions que la BP va sotmetre al govern federal per a la infausta Deepwater Horizon s'assembla a una tragèdia grega sobre la supèrbia humana. La frase «petit risc» hi apareix cinc vegades. Fins i tot en cas de vessament, la BP prediu amb tota confiança que gràcies a un «equipament i tecnologia provats», els efectes seran mínims. L'informe presenta la natura com un soci (o potser seria més acurat dir un subcontractista) jove, simpàtic i previsible, i explica amb tota l'alegria que si hi hagués un vessament, «Els corrents i la degradació microbiana retirarien el petroli de la massa d'aigua o en diluirien els components al nivell del fons». Els efectes sobre els peixos, mentrestant, «quedarien probablement per sota del llindar letal» gràcies a «la capacitat dels peixos adults i del marisc d'evitar el vessament [i] metabolitzar hidrocarburs». (En el relat de la BP, més que com una amenaça extrema, un vessament apareix com un bufet lliure per a la vida aquàtica.)

El millor de tot és que en cas de vessament hi havia, sembla, «poc risc de contacte o d'impacte a la línia costanera», gràcies a la velocitat de resposta prevista (!) i «a causa de la distància [de la plataforma] a la costa» (uns 77 quilòmetres). Aquesta és la pretensió més astoradora de totes. En un golf on sovint hi ha vents de més de 70 quilòmetres per hora, per no parlar dels huracans, la BP tenia tan poc respecte per la capa-

citat del mar de fluctuar, d'elevar-se una vegada i una altra, que no pensava que el petroli pogués recórrer una distància insignificant de 77 quilòmetres. (Un fragment de la Deepwater Horizon va aparèixer després de l'explosió en una platja de Florida, a 360 quilòmetres de distància.)

De tota manera, aquests nyaps no haurien estat possibles si BP no hagués fet aquestes prediccions a una classe política amb ànsies de creure que la natura, efectivament, estava dominada. Alguns, com la republicana Lisa Murkowski, tenien més ànsies que altres. La senadora per Alaska estava tan impressionada amb les imatges sísmiques en quatre dimensions que li ensenyava la indústria, que va proclamar que la perforació del fons marí a gran profunditat havia assolit el cim de l'artificiositat controlada. «És millor que Disneyland en el sentit de com utilitzar la tecnologia per aprofitar un recurs que té milers d'anys d'antiguitat, i fer-ho amb respecte pel medi ambient», va dir al comitè d'energia del Senat.

Perforar sense pensar ha estat, naturalment, la política del Partit Republicà des del maig del 2008. Quan els preus del gas van pujar fins a uns nivells sense precedents, el líder conservador Newt Gingrich va treure l'eslògan que deia «Perfora aquí, perfora ara, paga menys», posant èmfasi en l'*ara*. La campanya, extremament popular, era una crida a actuar sense atenció, sense estudi, sense mesura. Segons Gingrich, perforar arreu on pogués haver-hi petroli i gas —a la pissarra de les muntanyes Rocalloses, al Refugi per a la Vida Natural de l'Àrtic, i al fons del mar— era un mètode infal·lible per abaixar el preu a la benzinera, crear ocupació i donar una puntada de peu al cul als àrabs, tot alhora. Davant d'aquest triple benefici, tenir cura del medi ambient era cosa de marietes: tal com va dir el senador McConnell, «a Alabama, a Mississipí, a Louisiana i a Texas troben bonics els pous de petroli». A l'època de la infausta Convenció Nacional Republicana del «Perfora, reina, perfora», el 2008, el frenesí de les bases del partit per l'extracció de combustibles fòssils als Estats Units era tan gran

que si algú hagués portat una broca prou grossa hauria perforat directament el terra de la convenció.

Al final, Obama es va rendir. Amb una inoportunitat de proporcions còsmiques, amb prou feines tres setmanes abans que esclatés la Deepwater Horizon, el president va anunciar que obriria a la perforació marina àrees del país que abans havien estat protegides. Va explicar que aquella pràctica no era tan arriscada com havia pensat abans. «Les plataformes petrolieres en general no causen vessaments. Estan molt avançades tecnològicament». Amb tot, Sarah Palin no en tenia prou, i es reia dels plans del govern d'Obama de fer més estudis abans de perforar segons quines àrees. «Déu meu, nois, aquestes àrees estan estudiades de dalt a baix», va dir a la Convenció de Líders Republicans del sud, a Nova Orleans, només onze dies abans de l'explosió. «Perfora, reina, perfora; no t'aturis, reina, no t'aturis!». I els assistents, vinga a riure.

Durant la seva compareixença al Congrés, Hayward, de la BP, va dir: «Nosaltres i el conjunt del sector aprendrem d'aquest esdeveniment terrible». Una s'imaginaria que una catàstrofe d'aquesta magnitud efectivament inculcaria als executius de la BP i a les masses del «Perfora ara» un sentiment d'humilitat. No sembla, però, que sigui el cas. La resposta al desastre en els àmbits corporatiu i del govern ha estat farcida exactament del mateix tipus d'arrogància i de prediccions optimistes que van provocar l'explosió.

«El golf de Mèxic és un mar molt gran», hem sentit dir a Hayward. «El volum total de petroli i de dispersant que hi estem introduint és minúscul en relació amb el volum total d'aigua». En altres paraules: no us hi amoïneu, el mar ho pot aguantar. Mentrestant, el portaveu John Curry insistia que els microbis famolencs consumirien tot el petroli que hi hagués a l'aigua perquè «la natura té la seva pròpia manera de resoldre la situació». El que passa és que la natura no està col·laborant. El pou marí de gran profunditat ha fet fracassar tots els intents de la BP de controlar-lo, els anomenats «barrets de copa», les

«cúpules de contenció», i els «*junk shots*» o material d'obtenció. [Tres mesos després de l'explosió, es va poder tapar finalment la boca del pou.] Els vents marins i els corrents també han fet befa de les barreres de contenció que la BP ha instal·lat per absorbir el petroli. «Els vam avisar», va dir Byron Enclave, el president de l'associació de cultivadors d'ostres de Louisiana. «El petroli saltarà per sobre de les barreres de contenció o per sota». És el que ha passat, efectivament. El biòleg marí Rick Steiner, que ha estat seguint de prop les tasques de neteja, calcula que el 70 % o 80 % de les barreres no fan res de res».

I després hi ha els controvertits dispersants químics: prop de 5 milions de litres que l'empresa ha llançat amb la seva actitud de «què pot anar malament?» que és marca de la casa. Tal com assenyalaven amb tota justícia els enrabiats habitants de Plaquemines Parish a la reunió amb l'ajuntament, es van fer poques proves, i no hi ha prou investigació sobre el que aquesta quantitat de dispersant sense precedents pot provocar en la vida marina. Tampoc no hi ha cap manera de netejar la barreja tòxica de petroli i productes químics sota la superfície. Sí, els microbis de desenvolupament ràpid devoren el petroli submarí, però en el procés absorbeixen oxigen de l'aigua i creen una nova amenaça per a la salut del mar.

La BP fins i tot ha gosat imaginar-se que podria evitar imatges no desitjades de platges cobertes de petroli i d'ocells empastifats. Quan jo era a l'aigua amb un equip de televisió, per exemple, se'ns va acostar un altre vaixell, i el capità ens va preguntar: «Treballen per a la BP?». Els vaig contestar que no, i la resposta, en alta mar, va ser: «Llavors no poden ser aquí». Per descomptat, aquestes estratègies totes les han fallat, com totes les altres. Hi ha petroli a un munt de llocs, senzillament. «No pots dir a l'aire del cel cap a quina banda ha de córrer, ni tampoc ho pots dir a l'aigua», em va dir l'activista per la justícia mediambiental Debra Ramirez. Era una lliçó que havia après de viure a Mossville, Louisiana, envolta-

da de catorze plantes petroquímiques que no paren de vomitar emissions, i de veure com les malalties s'estenen entre el veïnat.

El corrent de negacionisme no sembla que hagi de remetre. Els polítics de Louisiana es van oposar amb indignació a l'aturada temporal de les perforacions submarines a gran profunditat decretada per Obama, a qui acusaven de matar l'única gran indústria que quedava ara que la pesca i el turisme estaven en crisi. Palin va reflexionar a Facebook dient que «cap empresa humana està exempta de risc», i el congressista republicà per Texas John Culberson va qualificar el desastre d'«anomalia estadística». De tota manera, la reacció de sociòpata més gran de totes, i de llarg, va ser la del veterà comentarista de Washington Llewellyn King: en comptes d'allunyar-se dels grans riscos de l'enginyeria, va dir que hauríem de quedar «bocabadats davant de la capacitat per construir màquines tan extraordinàries que poden obrir la tapa de l'inframón».

ATURAR L'HEMORRÀGIA

Per sort, moltes altres persones estan aprenent una lliçó molt diferent d'aquest desastre, i no es queden bocabadades d'admiració davant del poder humà per remodelar la natura, sinó astorades per la nostra impotència a l'hora d'enfrontar-nos a les seves forces desencadenades. Hi ha una altra cosa, també, que és el sentiment que el forat al fons del mar és més que un accident d'enginyeria o una màquina espatllada. És una ferida violenta en l'organisme viu que és la Terra. Gràcies a la càmera submarina de la BP que emet en directe, podem observar com els budells del nostre planeta vomiten, en temps real, vint-i-quatre hores al dia.

John Wathen, un militant conservacionista de la Waterkeeper Alliance, va ser un dels primers observadors independents que va volar sobre el vessament els primers dies del

desastre. Després de filmar les espesses franges vermelles de petroli que la guarda costanera anomena, molt educadament, «brillantor d'arc de Sant Martí», va comentar el que molts havien sentit: «Sembla que el Golf estigui sagnant». Aquesta imatge apareix una vegada i una altra en converses i entrevistes. Monique Harden, una advocada de Nova Orleans que treballa per als drets mediambientals, es nega a qualificar el desastre de «vessament de petroli», i en comptes d'això diu que «estem sagnant». I jo vaig quedar personalment impressionada quan vaig volar amb la Guàrdia Costanera sobre el tram de mar on es va enfonsar la Deepwater Horizon, en veure que les formes de remolí que el petroli dibuixava en les onades s'assemblaven força a les pintures rupestres: un pulmó lleuger que panteixa per falta d'aire, uns ulls que miren amunt, un ocell prehistòric. Missatges de les profunditats.

I aquest és segurament el gir argumental més estrany de la sèrie de la costa del Golf: sembla que ens desperti a la realitat que la Terra no ha estat mai una màquina. Quatre-cents anys després que la declaréssim morta, i enmig de tanta mort, a Louisiana, la Terra torna a la vida.

L'experiència de seguir el petroli a través de l'ecosistema és una mena de curs accelerat d'ecologia. Cada dia aprenem més sobre com el que sembla un problema terrible en una àrea aïllada del món, en realitat es propaga d'una manera que la majoria de nosaltres no hauríem pogut imaginar mai. Un dia vam saber que el petroli podria arribar a Cuba; després, a Europa. Tot seguit ens vam assabentar que els pescadors de l'Atlàntic fins a l'Illa del Príncep Eduard, al Canadà, estaven preocupats perquè les tonyines que pesquen davant de les seves costes neixen a milers de quilòmetres de distància, en aquelles aigües empastifades del Golf. I també hem sabut que per als ocells, els aiguamolls de la costa del Golf són l'equivalent d'un atrafegat aeroport de connexions. Sembla que tot-hom hi fa parada: 110 espècies d'ocells cantaires i el 75 % de totes les aus aquàtiques dels Estats Units.

Una cosa és que t'expliquin una teoria incomprendible sobre el fet que l'aletgeig d'una papallona del Brasil pugui iniciar un tornadò a Texas. Una altra és contemplar la teoria del caos desplegant-se davant dels teus ulls. Carolyn Merchant explica la lliçó així: «El problema és que la BP ha descobert tard i d'una manera tràgica que la natura és una força activa que no es pot tenir confinada». Els resultats predictibles són inusuals en els sistemes ecològics, mentre que «els esdeveniments impredecibles i caòtics són habituals». I per si de cas encara no ho havíem entès, fa uns quants dies un llamp va caure damunt d'un vaixell de la BP com si fos un signe d'exclamació, i va obligar a aturar les tasques de contenció. I ningú no gosa especular sobre el que un huracà podria fer-li a la sopa tòxica de la BP.

Cal insistir en una cosa especialment retorçada que hi ha en aquest camí particular cap al coneixement. Diuen que els nord-americans s'assabenten d'on són els països estrangers quan els bombardegen. Ara sembla que aprenem sobre els sistemes circulatoris naturals quan els enverinem.

A finals de la dècada del 1990, un grup indígena aïllat de Colòmbia va captar l'atenció dels mitjans mundials amb un conflicte que semblava digne de la pel·lícula *Avatar*. Des de la seva llar remota a les selves boiroses andines, els u'wa van fer saber que si Occidental Petroleum tirava endavant els plans per extreure petroli del seu territori, ells cometrien un suïcidi ritual massiu saltant des de dalt d'un penya-segat. Els vells van explicar que el petroli forma part de la *ruiria*, «la sang de la Mare Terra». Creuen que tota la vida, inclosa la seva, flueix de la *ruiria*, i que, per tant, extreure el petroli els portaria a la destrucció. (L'empresa, finalment, es va retirar de la regió amb l'argument que no hi havia tant de petroli com s'havien pensat al principi.)

Pràcticament totes les cultures indígenes tenen mites so-

bre déus i esperits que viuen a la natura —a les roques, les muntanyes, les glaceres, els boscos—, igual que hi creia la cultura europea abans de la revolució científica. Katja Neves, una antropòloga de la Concordia University, assenyala que aquesta creença serveix a un propòsit pràctic. Dir que la terra és «sagrada» és una altra manera d'expressar humilitat davant de les forces que no comprenem del tot. Quan una cosa és sagrada, exigeix que ens comportem amb cura. Fins i tot amb reverència.

Si molts de nosaltres assimiléssim per fi aquesta lliçó, les implicacions serien profundes. El suport públic a la perforació marina ha caigut en picat, el 22 %, des del moment àlgid de la febre del «Perfora ara». Amb tot, el tema no s'ha acabat. Molta gent encara insisteix que gràcies a la nova tecnologia i a les noves regulacions, més dures, ara és perfectament segur perforar a l'Àrtic, on una neteja a sota del gel seria infinitament més complicada que la que ara es du a terme al Golf. Ara bé, potser aquesta vegada els costarà més tranquil·litzar-nos, potser no els serà tan fàcil jugar amb els pocs indrets protegits que ens queden.

Passa el mateix amb la geoenginyeria. A mesura que les negociacions sobre el canvi climàtic van passant amb una lentitud exasperant, hem de preparar-nos per sentir a parlar més del doctor Steven Koonin, sotssecretari d'energia i ciència del govern d'Obama. És un dels principals promotors de la idea que el canvi climàtic es pot combatre amb trucs tecnològics com per exemple llançar partícules de sulfat d'alumini a l'atmosfera... I tot és perfectament segur, només faltaria, igual que Disneyland! Resulta que també és l'antic cap de l'equip científic de la BP, l'home que, només quinze mesos abans de l'accident, encara supervisava la tecnologia que hi havia al darrere de la suposadament segura perforació en aigües profundes de la companyia. Potser val més que aquesta vegada no permeitem al bon doctor que experimenti amb la física i la química de la Terra i, en canvi, ens decanem per reduir el consum i

passar-nos a les energies renovables, que tenen la virtut que, quan fallen, fallen en petites proporcions.

El resultat més positiu possible d'aquest desastre seria no només l'acceleració de les energies renovables com l'eòlica, sinó l'acceptació plena del principi de precaució en la ciència. El principi de precaució, que és l'extrem contrari del credo de Hayward «Si sabessis que no pots fallar», diu que «quan una activitat amenaça de provocar danys al medi ambient o a la salut humana» hem d'anar amb compte, com si el fracàs fos possible, fins i tot probable. Potser fins i tot podria passar que Hayward es posés una placa nova al despatx per contemplar-la mentre signa els xecs de les indemnitzacions, que digués: *FAS COM SI HO SABESSIS, PERÒ NO HO SAPS.*

Postdata

Quan vaig visitar la costa del Golf per fer aquest reportatge, el vessament encara continuava i la majoria de les conseqüències de llarg abast encara no se sabien. Nou anys més tard, és evident que algunes de les pitjors prediccions eren correctes. Una investigació de la National Wildlife Federation indica que tres quartes parts de les dofins prenyades no van poder donar a llum cap cria visible els anys posteriors al desastre. El 2015, els informes indicaven que el vessament havia influït en la mort d'almenys cinc mil mamífers, molts dels quals, dofins.

A més d'això, una xifra d'entre dos i cinc mil milions de peixos joves es van perdre arran de la catàstrofe, juntament amb més de vuit milions d'ostres. Això va contribuir a una pèrdua d'ingressos d'uns 247 milions de dòlars l'any a la indústria pesquera, segons un informe del 2015 del Natural Resources Defense Council (NRDC). I tal com molts pescadors que vaig conèixer temien que passés, al voltant del 12 % de totes les larves de tonyina del Golf estaven contaminades de petroli

quan va arribar la temporada de la fresa el 2010, segons un estudi de l'NRDC, amb unes conseqüències encara desconegudes sobre la població a llarg termini.

A les aus que vaig veure a l'herba empastifada dels aiguamolls tampoc no els devia anar gaire bé. Una investigació de la Louisiana State University va trobar que només el 5% dels nius de pardal de les àrees afectades dels aiguamolls van sobreviure després del vessament, en comparació amb el 50% més o menys als aiguamolls que no van rebre l'impacte directe del petroli. La Gulf of Mexico Research Initiative va posar de manifest que l'herba dels aiguamolls va quedar destruïda fins a uns deu metres de la riba i que una gran quantitat de petroli va quedar enterrada profundament sota sediments, i l'huracà Harvey, el 2012, el va remenar i el va fer sortir (igual que amb tota probabilitat passarà amb futures catàstrofes). Segons un estudi del 2017 de la Florida State University, hi ha hagut un 50% de pèrdua de biodiversitat en els sediments costaners afectats pel vessament, una xifra aclaparadora.